

**ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ КОНТАКТУ  
(НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОГО ПЕДАГОГІЧНОГО КОРОНАВОКАБУЛЯРУ)**

**LEXICAL MEANS OF EXPRESSION OF CONTACT  
(ON THE MATERIAL OF THE GERMAN PEDAGOGICAL CORONAVOCABULARY)**

**Палиця Г.С.,**

*orcid.org/0000-0002-6817-5232*

*кандидат філологічних наук, доцент,*

*доцент кафедри практики німецької мови*

*Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*

Стаття висвітлює питання розвитку німецького педагогічного вокабуляру під час пандемії COVID-19. У ній зосереджено увагу на лексичних одиницях зі значенням 'контакт'. Мета наукової розвідки полягає в дослідженні особливостей його експлікації в німецькому педагогічному коронавокабулярі.

У ході дослідження використано лексикографічний, семантичний, структурний методи, за допомогою яких здійснено відбір ілюстративного матеріалу, ідентифікацію компонентів значення, простежено їх взаємодію, та методи інтерпретації й узагальнення, застосування яких дозволило проаналізувати отримані дані та сформулювати висновки.

У статті проілюстровано розширення німецького педагогічного коронавокабуляру шляхом утворення нових слів і зміни семантичного обсягу вже наявних у німецькій мові одиниць. Схарактеризовано іменник «контакт» як загальноновживану одиницю та медичний термін, обґрунтовано специфіку його вживання під час пандемії COVID-19.

Встановлено, що значення 'контакт' імплементується в педагогічному коронавокабулярі за допомогою сем 'прямий контакт', і 'відсутність прямого контакту', які синкретизуються з іншими компонентами семантичної структури, специфікуючи особливості взаємодії суб'єктів у процесі навчання. В одиницях на позначення офлайн-формату спостерігається взаємодія семи 'прямий контакт' із локальними семами. Лексичні одиниці, які вербалізують дистанційні формати, імплементують сему 'відсутність прямого контакту' крізь призму взаємодії з семами 'засіб', 'локація' та 'час'. Лексеми, що номінують змішані формати навчання, поєднують семи 'прямий контакт' і 'відсутність прямого контакту' через їх локальну, темпоральну та кількісну специфікації.

Лексичні одиниці на позначення офлайн-, онлайн- і комбінованих форматів навчання демонструють своєрідну систему взаємозв'язків між компонентами їх семантичної структури. Вони відображають релевантні для кожного формату ознаки, уточнюють особливості реалізації ними контакту, серед яких умови (локація, спосіб, час), технічні засоби, кількість суб'єктів процесу навчання.

**Ключові слова:** педагогічна лексика, пандемія COVID-19, лексична одиниця, сема, прямий контакт, відсутність прямого контакту, синкретизм.

The article covers the development of German pedagogical vocabulary during the COVID-19 pandemic. It focuses on lexical units with the meaning 'contact'. The purpose of scientific research is to study the peculiarities of its explication in the German pedagogical coronavirus vocabulary.

The study used lexicographic, semantic, structural methods, which allowed to select illustrative material, to identify components of meaning, to traced their interaction, and methods of interpretation and generalization, the use of which helped to analyze the data and formulate research conclusions.

The article illustrates the expansion of the German pedagogical coronavirus vocabulary by forming new words and changing the semantic volume of units already available in German. The noun «contact» as a commonly used unit and medical term is characterized, the specificity of its use during the COVID-19 pandemic is substantiated.

It is established that the meaning 'contact' is implemented in the pedagogical coronavirus vocabulary with the help of semes 'direct contact' and 'absence of direct contact', which are syncretized with other components of semantic structure, specifying the interaction of subjects in learning process. In the units denoting offline format, the interaction of seme 'direct contact' with local semes is observed. Lexical units that verbalize combined learning formats implement the seme 'absence of direct contact' through the prism of interaction with the semes 'means', 'location' and 'time'. Lexemes nominating combined learning formats represent the semes 'direct contact' and 'absence of direct contact' due to their local, temporal and quantitative specifications.

Lexical units to denote offline, online and combined learning formats demonstrate a unique system of relationships between the components of their semantic structure. They reflect the relevant features for each format, specify the features of the implementation of contact, including conditions (location, method, time), technical means, the number of subjects of the learning process.

**Key words:** pedagogical vocabulary, COVID-19 pandemic, lexical unit, seme, direct contact, absence of direct contact, syncretism.

**Постановка проблеми.** Раптове виникнення та стрімке поширення коронавірусної інфекції сколихнуло весь світ, спричинивши в ньому низку

кризових явищ. Висока вірулентність вірусу sars-cov-2 здійснила величезний вплив не лише на систему охорони здоров'я різних країн, але й змі-

нила звичний стан справ у сфері освіти, бізнесу, управління, туризму, практично у всіх сферах життя людей [1, с. 1].

Під час пандемії COVID-19 сфера освіти постала мабуть перед найбільшим викликом останніх десятиріч, оскільки поставила під питання реалізацію одного з основних прав людини, зафіксованих у Конституції України, Декларації прав людини, які гарантують їй доступ до всеохопної та якісної освіти. Викликана пандемією ситуація в освіті застала приймати в короткі строки необхідні рішення, започаткувати зміни, серйозно рефлексувати щодо реформування шкільної та урочної систем, управління ресурсами, особливо у сфері цифрового оснащення шкіл [2, с. 10].

Головним фактором радикальних змін звичного устрою життя людей, у тому числі й формату взаємодії між учасниками процесу навчання у період коронакризи, є необхідність обмеження соціальних контактів. У зв'язку з цим низка одиниць, зафіксованих у словнику неологізмів, оприлюдненого Інститутом німецької мови ім. Лейбніца (далі NWB, 2021) [3], актуалізують саме поняття «контакт», відображаючи різні нововведення в освіті в період пандемії коронавірусу.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** В останні два роки питання впливу пандемії COVID-19 на мову переросло чи не в найактуальнішу проблему мовознавчих студій різного спрямування. Зокрема структурно-семантичні особливості німецького коронавокабуляру в аспекті порівняння з французькою та українською мовами стають предметом розгляду праць В. Балната [4] і Л. Ковбасюк [5]. Контрастивний аналіз значного за своїм обсягом пласту одиниць дає дослідникам підставу констатувати вищу активність творення нових слів у німецькій мові щодо французької та української, що мотивується уважністю німців до деталей, серйозним сприйняттям ситуації, пов'язаної з пандемією коронавірусу. Педагогічна лексика в цих працях згадується лише побіжно як одна з кількох тематичних груп коронавокабуляру. Дослідження О.І. Кобзар, присвячене генетичному аналізу лексики періоду пандемії COVID-19, констатує проникнення в німецький коронавокабуляр великої кількості англійських запозичень, які поділяються на повні, неповні та запозичення словотвірних моделей [6].

Підсумовуючи слід зазначити, що наявні праці висвітлюють важливі тенденції розвитку німецького педагогічного вокабуляру в часи коронакризи, актуалізуючи джерела походження, способи творення, структурно-семантичні ознаки

його одиниць і т.д., однак жодним чином не торкаються питання його фаховомовного функціонування. Важливо однак зазначити, що значна кількість актуальної короналексики корелює зі сферою освіти – і це стало аргументом для обрання педагогічного лексичного кластера, зафіксованого у словнику неологізмів періоду пандемії COVID-19, об'єктом дослідження цієї наукової розвідки, що, без сумніву, є актуальною лінгвістичною проблемою.

**Постановка завдання.** Метою цього дослідження є реалізація значення контакту в німецькому педагогічному вокабулярі періоду коронакризи. Її досягнення вимагає виконання таких першочергових завдань: 1) проілюструвати розвиток педагогічного вокабуляру в період пандемії COVID-19; 2) дати визначення поняттю «контакт», простежити його специфікацію в період коронакризи; 3) дослідити засоби експлікації значення 'контакт' у педагогічному коронавокабулярі; 4) здійснити наукове обґрунтування отриманих даних.

**Виклад основного матеріалу.** Основний завдання організації освітньої діяльності в період коронакризи полягало у зведенні до мінімуму ризиків інфікування вірусом серед дітей і молоді. Створення безпечного освітнього середовища під час пандемії COVID-19 вимагало таким чином імплементації складної системи заходів відповідно до встановлених для конкретного періоду пандемії дозволів і обмежень. Адже відомо, що у проекції на сферу освіти хронологія коронакризи пройшла низку фаз: 1) закриття шкіл у березні 2020 року, яке стало критичним пунктом, після якого освітній сектор перейшов на кризовий модус; 2) шлях з кризи – поступове відкриття із поверненням до офлайн-занять; 3) тимчасова стабільність, під час якої відбувалися звичні заняття з дотриманням санітарних вимог; 4) друга хвиля закриття шкіл перед Різдом; 5) повторне відкриття 2.0 з використанням онлайн- і офлайн- чи комбінованих форматів [7, с. 7-10]. Кожна з цих фаз передбачає свою систему протиепідемічних заходів у сфері освіти, які б забезпечували не лише неперервність навчального процесу, його результативність та ефективність, але й запобігали поширенню коронавірусної інфекції серед учнівської та студентської молоді.

Поняття «контакт» під час пандемії стає таким чином ключовим, асоціюючись у цей складний період радше з обмеженнями цілковитими заборонами соціальних контактів, загрозою для життя і здоров'я людини. Взаємодія між учасниками навчального процесу в цій ситуації переходить

головно у віртуальну площину, замінюючи прямий контакт. Зміна формату контактування між суб'єктами процесу навчання фіксується низкою лексичних одиниць німецького педагогічного коронавокабуляру, віддзеркалюючи нові умови навчання у закладах освіти різних рівнів.

Значення 'контакт' реалізується в досліджуваній лексиці через семи 'прямий контакт' і 'відсутність прямого контакту', отримуючи специфікацію за допомогою диференційних сем, що виразнюють важливі грані відповідних понять.

Низка лексичних одиниць вказаного словника неологізмів відображає традиційні освітні формати навчання, що реалізуються через прямий контакт між учасниками навчального процесу. Зокрема іменник *Präsenzformat* 'Art einer Veranstaltung (z.B. Parteitag, Unterricht), die nicht digital, sondern in persönlicher Anwesenheit in einer dafür vorgesehenen Einrichtung oder einem dafür vorgesehenen Ort stattfindet' (NWB, 2021) своїм компонентом *Präsenz* експлікує особисту присутність суб'єктів навчальної діяльності. У семантичній структурі цього іменника на це вказує її компонент 'persönliche Anwesenheit', який співвідноситься з іншим компонентом 'in einer dafür vorgesehenen Einrichtung oder einem dafür vorgesehenen Ort', деталізуючи локацію здійснення навчального процесу. Подібний синкретизм сем ілюструють іменники *Präsenzprüfung* 'Leistungsfeststellung, die im gleichen Raum und damit im direkten Kontakt zwischen Prüfer und Kandidaten abgelegt wird' (NWB, 2021) і *Präsenzklausur* 'schriftliche Prüfung, die im gleichen Raum und damit im direkten Kontakt zwischen Prüfer und Kandidaten abgelegt wird' (NWB, 2021), у яких сема 'прямий контакт' – 'im direkten Kontakt' – отримує додаткову локальну специфікацію за допомогою семи 'im gleichen Raum', що увиразнює одну з декількох можливих локацій заходу контролю навчальних досягнень учнів чи студентів в умовах пандемії COVID-19. Таким чином, у німецькому педагогічному коронавокабулярі значення прямого контакту представлено як особисту присутність суб'єктів навчальної діяльності з конкретизацією їх локації.

На відміну від вищезгаданих лексичних одиниць, що називають офлайн-формати навчання, номінації, що експлікують відсутність прямого контакту між суб'єктами процесу навчання, презентують множинність варіантів його здійснення, одночасно деталізуючи окремі їх ознаки. Однією з головних умов реалізації віртуального контакту є сучасні засоби комунікації, у зв'язку з чим номінації на позначення дистанційних форматів навчання, у своїй семан-

тичній структурі часто містять сему 'засіб'. Зокрема іменники *Distanzunterricht*, *Distanzlernen* 'Lehrstoffvermittlung an Lernende durch eine Lehrkraft unter Einsatz von modernen Medien und Telekommunikationsmitteln, aber ohne direkten Kontakt' (NWB, 2021), а також *Distanzprüfung* 'Prüfung, die unter Einsatz von modernen Medien und Telekommunikationsmitteln, aber ohne direkten Kontakt zwischen Prüfer und Kandidat abgelegt wird' (NWB, 2021) за посередництвом компоненту *Distanz* вказують на відсутність прямого контакту, конкретизуючи засоби його реалізації – сучасні медіа та засоби телекомунікації. У семантичній структурі цих одиниць вони представлені компонентами значення 'ohne direkten Kontakt' і 'unter Einsatz von modernen Medien und Telekommunikationsmitteln' відповідно.

Іншою суттєвою ознакою дистанційного формату навчання є його локація, тому частина досліджуваної лексики відображає синкретизм семи 'відсутність прямого контакту' з локальною семою. Зокрема композит *Homeofficemodus* 'Zustand, bei dem Arbeitnehmer, Studierende usw. ihre (berufliche) Tätigkeit von zu Hause aus erledigen' (NWB, 2021) імпліцитно вказує на віртуальний контакт через синкретизм із семою 'von zu Hause'. Інші іменники з компонентом *home*, як от: *Take-Home-Exam*, *Take-Home-Prüfung*, *Take-Home-Klausur* 'Prüfung, die zuhause, also ohne direkten Kontakt zwischen Prüfer und Kandidaten, und ggf. unter Einsatz von Hilfsmitteln abgelegt wird' (NWB, 2021) ілюструють складнішу взаємодію між компонентами значення: вони не лише вказують на відсутність прямого контакту ('ohne direkten Kontakt'), конкретизують локацію форми контролю ('zuhause'), але й уточнюють навчально-методичні засоби, використання яких дозволяється при її дистанційному здійсненні ('unter Einsatz von Hilfsmitteln').

В іменнику *Coronaklausur* '(schriftliche) Prüfung (an Hochschulen, Universitäten usw.), die aufgrund des während der COVID-19-Pandemie angeordneten Kontaktverbots unter besonderen Bedingungen und ggf. zeitlich verzögert abgelegt wird' (NWB, 2021) актуалізуються інші важливі ознаки дистанційного формату навчання – спосіб і час. Сема 'відсутність прямого контакту' презентується як 'Kontaktverbot', вказуючи одночасно на особливі умови його здійснення ('unter besonderen Bedingungen') і часові параметри ('zeitlich verzögert').

Підсумовуючи слід зазначити, що сема 'відсутність прямого контакту' в досліджуваних лексичних одиницях деталізується через взаємодію з іншими компонентами значення, внаслідок чого отримує

додаткові якісні, локальні та темпоральні характеристики широко використовуюваного під час пандемії COVID-19 дистанційного формату навчання.

Низка досліджуваних одиниць вербалізує також і змішані моделі навчання, що передбачають комбінацію онлайн- і офлайн-форматів. Їхні номінації демонструють ще складнішу взаємодію семантичних компонентів, зокрема поєднання сем 'прямий контакт' і 'відсутність прямого контакту', які до того ж синкретизуються з іншими диференційними семами, як от: *Videokonferenz* '(geschäftliches, akademisches usw.) Treffen, bei dem einige Teilnehmende persönlich anwesend und andere über ein Videokonferenzsystem zugeschaltet sind' (NWB, 2021). Вираженню значення 'контакт' тут слугують, відповідно, два компоненти 'persönlich anwesend', що характеризує контакт як особисту присутність, і 'über ein Videokonferenzsystem', який відображає засіб, що створює віртуальне навчальне середовище. В іншому прикладі *blended Mobility* 'Format eines Auslandsaufenthaltes (während der COVID-19-Pandemie), der (hauptsächlich) virtuell mit digitalen Lehrangeboten und Lernangeboten stattfindet' (NWB, 2021) комбінованість форматів виражає сема 'hauptsächlich', що імплікує можливість поєднання онлайн-формату ('virtuell'), здійснюваного за допомогою цифрових засобів ('mit digitalen Lehrangeboten'), з офлайн-форматом. В обох випадках відсутність прямого контакту теж специфікується через характеристику засобу, що його забезпечує.

Комбіновану модель навчання відображають композити *Wechselmodell* 'an die Abstands- und Hygienevorschriften während der COVID-19-Pandemie angepasstes Betreuungs- und Schulmodell, in dem Kinder abwechselnd und zu bestimmten Zeiten eine Kindertagesstätte oder Schule besuchen' (NWB, 2021), *rollierendes System* 'an die Abstands- und Hygienevorschriften während der COVID-19-Pandemie angepasstes Schulmodell, in dem Schüler abwechselnd und zu bestimmten Zeiten zur Schule gehen' (NWB, 2021), *Coronaschichtunterricht* 'an die Abstands- und Hygienevorschriften während der COVID-19-Pandemie angepasstes Schulmodell, in dem Lehrkräfte Schülern abwechselnd und zu bestimmten Zeiten an ihrer Schule Lehrstoff vermitteln' (NWB, 2021), які деталізують значення контакту дещо в іншому аспекті: сема 'abwechselnd' вказує одночасно на гібридний характер процесу навчання та позмінний його характер, а 'zu bestimmten Zeiten' – на часові параметри, 'Kindertagesstätte' і 'Schule' – на його локацію. Таким чином, у цих прикладах семи 'прямий контакт' і 'відсутність прямого контакту' отримують якісну, темпоральну і локальну

специфікації, ілюструючи специфіку змішаного формату навчання.

В іменниках *Hybridlernen*, *Halbklassenunterricht*, *Hybridunterricht*, *Wechselunterricht* 'Modell des schulischen Lehrens, bei dem Klassen (wechselweise) jeweils hälftig in der Schule und zuhause (mithilfe von Videokonferenzsystemen, Chatrooms, Onlinelernplattformen u.Ä.) lernen bzw. unterrichtet werden' (NWB, 2021) спостерігається інша взаємодія сем для деталізації змішаного формату навчання. Вона передається компонентами значення 'wechselweise', отримуючи характеристику стосовно способу, 'in der Schule' і 'zuhause' – стосовно локації, а 'hälftig' – стосовно кількості учасників. До згадуваних вище сем, що презентують якісні та локальні ознаки, додається ще й кількісне визначення суб'єктів навчання.

Отже, одиниці на позначення змішаних форматів навчання презентують більш складну взаємодію сем для специфікації значення контакту. Поєднання офлайн- і онлайн-формату виражається в семантичній структурі не прямо, а через семи 'abwechselnd', 'wechselweise', що вказують на гібридний характер навчального процесу, що синкретизуються з локальними, темпоральними та кількісними семами, презентуючи характерні ознаки змішаного формату навчання.

**Висновки.** Німецький педагогічний коронавокабуляр досить розмаїто презентує значення контакту. Семи 'прямий контакт' і 'відсутність прямого контакту' взаємодіють із іншими компонентами семантичної структури, актуалізуючи важливі ознаки апробованих і нових форматів навчання. Найпростішу систему семантичних зв'язків ілюструють одиниці на позначення офлайн-формату, в яких сема 'прямий контакт' специфікується за допомогою локальних сем. У лексичних одиницях на позначення офлайн-формату значення 'контакт' уточнюється з погляду засобів здійснення, локації, часових параметрів, що відображають важливі його складові. Найскладніша система семантичних зв'язків спостерігається в лексемах, що позначають змішані формати навчання. У них значення контакту поєднує семи 'прямий контакт' і 'відсутність прямого контакту', які, в свою чергу, отримують локальні, часові та кількісні характеристики. Більш розгалужена система семантичних взаємозв'язків у лексемах на позначення дистанційних і комбінованих форматів пояснюється комплексністю цих понять, які включають у себе нові умови (спосіб, місце, час, кількість учасників тощо) організації навчального процесу, нові навчальні платформи, що потребують деталізації.

**СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:**

1. Akut K. Morphological Analysis of the Neologisms during the COVID-19 Pandemic. *International Journal of English Language Studies*. 2020. Vol. 2. Iss. 3. P. 1-7. URL: [https://www.researchgate.net/publication/349854023\\_Morphological\\_Analysis\\_of\\_the\\_Neologisms\\_during\\_the\\_COVID-19\\_Pandemic](https://www.researchgate.net/publication/349854023_Morphological_Analysis_of_the_Neologisms_during_the_COVID-19_Pandemic) (дата звернення: 22. 12. 2021).
2. Reintjes Ch., Porsch R., Grit im Brahm (Hrsg.). Das Bildungssystem in Zeiten der Krise Empirische Befunde, Konsequenzen und Potenziale für das Lehren und Lernen. Münster: Waxmann Verlag, 2021. 314 S.
3. Neologismenwörterbuch. Neuer Wortschatz rund um die Coronapandemie. URL: <https://www.owid.de/docs/neo/listen/corona.jsp>.
4. Balnat V. Unter Beobachtung: Corona-Wortschatz im Deutschen und Französischen. *Nouveaux Cahiers d'Allemand*. 2020. 38 (2). S. 139-159. URL: <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-02931171/document> (дата звернення: 27.12. 2021).
5. Kovbasyuk L. Coronapandemie-Wortschatz im Gegenwartsdeutschen und Gegenwartsukrainischen. *Studies about Languages / Kalby studijos*. 2021. No. 38. P. 81-98. DOI: 10.5755/j01.sal.1.38.27575.
6. Кобзар О.І. Особливості запозичень з англійської в німецькому глосарії часу пандемії COVID-19. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2020. Том 4. Вип. 335. С. 59-66. DOI: 10.12958/2227-2844-2020-4(335)-59-66.
7. Roth E. Meaning through Context – The Case of Discourse Neologisms: A Lexicological Approach to the Semiotic Nature and Function of Discourse Neologisms as an Extension to the Lexicographical Approach of Discourse Glossaries for COVID-19. Diss. Doctor of Philosophy in German. Berkeley, 2020. 112 p. URL: [https://digitalassets.lib.berkeley.edu/etd/ucb/text/Roth\\_berkeley\\_0028E\\_20146.pdf](https://digitalassets.lib.berkeley.edu/etd/ucb/text/Roth_berkeley_0028E_20146.pdf)